

Anmeldelser

Poul Thestrup, *Odin* – Danmarks første lokomotiv og dets placering i teknologihistorien, *bane bøger* 2017, illustreret, 216 sider, ISBN 9788791434488, vejl. pris 395 kr.

Da jernbanefebren nåede København, og damplokomotivet Odin i 1847 trillede ud på sin første tur mellem København og Roskilde, kunne komponisten Hans Christian Lumbye samtidig uropføre *Kjöbenhavns Jernbane-Damp-Galop for Pianoforte*. En kort, fængende og klassisk melodi, der følger damplokomotivets færden tværs over det flade Sjælland fra hovedstaden til domkirkebyen Roskilde, så man føler, at man er ombord på et af de første tog i kongeriget. Allererst mærker man de stille sekunder, mens man selv og de andre rejsende finder plads i toget og venter på afgangsføjten – man er i jernbanens barndom naturligvis kommet i god tid inden afgang. Det er stilheden før stormen. Men det varer ikke mange sekunder, før der slås på afgangsklokken, fløjten lyder, og damploko-

motivet slår de første dampslag. Hurtigt men sikkert sætter toget sig i bevægelse, mens røgen bølger op gennem skorstenen. Snart ruller toget på skinnerne mod endestationen, mens man knap nok kan følge med i, hvad der passerer forbi udenfor kupévinduet. I et rasende tempo nærmer toget sig med hurtigere og hurtigere fart Roskilde. En gang imellem lyder fløjten fra lokomotivet, mens dampen slår op af skorstenen, og hjulene drejer rundt. Der er virkelig fart over feltet. Men pludselig tages farten dog af toget, en mandsstemme forkynder, at nu er Roskilde nået, og damplokomotivet triller de sidste meter ind på banegården i Roskilde. Endestationen er nået. Selv med nogle hundrede års afstand fornemmer man gennem den musikalske oplevelse det teknologiske fremskridt som damplokomotivet Odin og de tilsvarende fem andre damplokomotiver var, da de første gang ankom til hovedstaden i 1846-47. Damplokomotivet og jernbanen var virkelig et nybrud, da banen åbnede midt på året 1847.

Også i Poul Thestrups bog *Odin – Danmarks første lokomotiv og dets placering i teknologiudviklingen* kommer man tæt på de første danske damplokomotiver, men det er desværre ikke i samme lette formsprog, elegance og tempo, som man føler i Lumbyes jernbanedampgalop. Alene afgangsscenen – for at blive i denne analogi – er uhyre omfattende og grun-

dig. Normalt siger de troende, at historien starter med Adam og Eva. Så langt går Poul Thestrup trods alt ikke tilbage, men i bogen ridses alligevel jernbanens fødsel op med de første spæde tegn med træhjul på træskinner fra 1500-tallets midte. Forfatteren øser af sin omfattende viden, så man som læser sidder informationsmættet tilbage som en foie gras-and inden slagtingen.

Minutøst gennemgås den tidlige lokomotivudvikling i de forskellige europæiske lande, Rusland og USA. Man kan af bogens billeder se, at forfatteren selv er rejst rundt i de forskellige lande for at studere de ældst bevarede damplokomotiver, og man fornemmer tydeligt, at der er tale om en stor passion hos forfatteren. Det er ikke mange detaljer, som læseren lades tilbage uvidende om, og det er første gang, at man i en dansk bog kan læse en så omfattende beskrivelse af den tidlige lokomotivudvikling. Det er et imponerende arbejde, som Poul Thestrup fremlægger, om end man nok skal være mere end almindeligt interesseret i lokomotivers konstruktion og udvikling for at få glæde af alle bogens oplysninger og detaljer. Poul Thestrup fortjener ros for sit veldokumenterede arbejde med fodnoter og kildehenvisninger, der desværre ellers ikke kendetegner mange af de jernbanebøger, som forlaget bane bøger har udgivet. Bogen er i øvrigt opbygget i samme format som

mange af forlagets andre udgivelser, og den er fyldt med billeder og tegninger af lokomotiver, så de særligt interesserede selv kan studere maskinernes detaljer.

Selvom både en illustration af lokomotivet Odin pryder bogens omslag, og navnet står med store bogstaver på forsiden, så skal man dog meget langt hen i bogen, før man for alvor kommer ind på Odin-lokomotivernes historie. Det er imidlertid en spændende historie, som Poul Thestrup har gravet frem i de bevarede breve, direktionsprotokoller og andet materiale fra tiden. Gennem disse intensive og grundige arkivstudier kommer man helt tæt på anskaffelsesprocessen ved købet af de første danske lokomotiver, og Poul Thestrup afdækker på fornem vis, at leveringsvanskeligheder ved anskaffelsen af nyt jernbanemateriel ikke bare er noget, som hører nutiden til, men faktisk har rødder tilbage til 1840'erne. Poul Thestrup får i sin bog læseren helt tæt på beslutningsprocessen i Sjællandske Jernbaneselskab og ikke mindst de diskussioner og frustrationer, der meldte sig, da lokomotivfabrikanten Sharp Brothers ikke kunne levere de ønskede lokomotiver til tiden. Selvom man således kommer helt tæt på processen ved åbningen af den første jernbane i det danske kongerige, og dermed også teknologiudviklingen, så løber forfatterens fortælleglæde nogle gange af med ham. Således

fortælles historien om, hvordan en af Sjællandske Jernbaneselskabs ledende medarbejdere på egen hånd og uden direktionens tilsagn købte en edmonsosk billettrykkemaskine under en rejse til Storbritannien, og hvorledes en af de ledende jernbanemænd under tragiske omstændigheder mister sin hustru i barselsengen. Hvor Hans Christian Lumbyes galop går direkte fra København til Roskilde, tager Poul Thestrup i billedlig forstand adskillige stop undervejs for at botanisere i detaljer, ligesom han flere gange kører ud af nogle sidespor og standser ved adskillige mellemstationer. Det er ærgerligt, at der ikke er samme stringens i bogen, som man ellers kender fra Poul Thestrups andre publikationer. Denne anmelder skal være den første til at erkende, at det som forfatter og jernbaneentusiast kan være vanskeligt at dæmpe sin begejstring over en ny, ukendt detalje eller oplysning, som man finder i de gamle jernbanearkiver eller opdager ved at studere det rullende materiel. Man vil gerne delagtiggøre andre i sine opdagelser, og disse andre er som regel læseren af ens bog eller artikel. Det kan for en selv være svært at finde ud af, hvor man skal sætte grænsen, eller hvornår ens kildebegejstring tager overhånd. I denne sammenhæng er det vigtigt at have en forlagsredaktør, som kan hjælpe en på vej, og det ser desværre ud til at have svigtet i dette tilfælde. Som læser sidder man infor-

mationsmættet tilbage med en masse oplysninger, indtryk og fortællinger – også med oplysninger, som ligger noget fjernt fra bogens titel – så det kan være svært at få det store overblik. Dermed ikke sagt, at der er tale om en dårlig bog eller et sjusket videnskabeligt arbejde, men en mere hård prioritering og stringent opbygning ville have hjulpet betydeligt. Bogen ville have været mere overskuelig for læseren, hvis der var sket en skarpere redaktion. Jeg er sikker på, at de mange øvrige interessante, men i denne sammenhæng noget perifere oplysninger, som Poul Thestrup har gravet frem af arkiverne, sagtens ville kunne være blevet til en banebrydende og interessant artikel om eksempelvis Sjællandske Jernbaneselskab, men desværre drukner de sammen med fortællingen om lokomotivudviklingen og fortællingen om Odin-maskinerne.

Man kan ikke tage fra Poul Thestrup, at det er en meget grundig udgivelse, som præsenterer læseren for mange nye og interessante oplysninger om de første danske damplokomotiver og lokomotivernes teknologiudvikling. Bogen er udgivet på dansk, og som dansksproget kan man selvfølgelig kun glæde sig over, at der også udgives bøger om den ældste jernbanehistorie. Forfatteren og forlaget burde dog overveje, om bogen – i bearbejdet form – ikke også bør oversættes til engelsk eller tysk. Det

er denne anmelders opfattelse, at emnet og oplysningerne, som Poul Thestrup har gravet frem på museer og i arkiver, også vil interessere et internationalt publikum. Et materiale, som ikke kun bør komme danske læsere til gode, men også fortjener at blive kendt i andre dele af Europa. Selvom lokomotivet Odin fylder bogens forside, så handler bogen i højere grad om den tidlige internationale lokomotivudvikling.

Ikke kun lokomotivet Odin drukner i Poul Thestrups fortælling om den internationale lokomotivudvikling. Det gjorde også det fabriksnye damplokomotiv "Rhein", som i bogstaveligste forstand forsvandt ned på bunden af Rhinen i 1852, da det faldt af et transportskib, mens det var på vej fra fabrikken Emil Kessler i Karlsruhe til Düsseldorf-Elberfelder Eisenbahngesellschaft. Forgæves søgte man at hæve lokomotivet, og hundredvis af arbejdere prøvede at bjærge det sunkne lokomotiv. Heldet var dog ikke med bjærgningsmandskabet, og snart gik det i glemmebogen, hvor lokomotivet lå. I takt med at årene gik, blev lokomotivets historie mere og mere sagnomspunden. Det sunkne lokomotiv blev en myte i tysk jernbanehistorie. Takket være intensivt forsknings- og undersøgelsesarbejde lykkedes det dog for nogle år siden at lokalisere damplokomotivet til et sted i nærheden af Gernersheim, og i oktober 2018 søgte et hold eksperter at hæve

det sunkne damplokomotiv fra flodens bund – Tysklands ældst bevarede lokomotiv. Eller rettere – det troede man var planen. For da man kom ned på flodbunden, viste det sig, at lokomotivet slet ikke lå på det sted, man troede. Floden gemmer således stadig på det mytiske lokomotiv. Det danske lokomotiv Odin og dets søsterlokomotiver er for længst blevet ophugget og omsmeltet, men gennem sine arkivstudier er det alligevel lykkedes Poul Thestrup at lokalisere historien om de første danske damplokomotiver, om end man kunne have ønsket en klarere fremstilling og fokusering i bogen. Selvom vi ikke kan gøre os håb om at gøre et lignende fund, som man drømmer om i Tyskland, på bunden af danske farvande, så er det alligevel lykkedes Poul Thestrup at vække Odin til live igen. Delvist gennem bogen, men ikke mindst som initiativtager til udførelsen og konstruktionen af det replika-lokomotiv af Odin, som Danmarks Jernbanemuseum kunne præsentere for offentligheden i sensommeren 2018. Poul Thestrup vil om nogen blive husket for sit meget store arbejde med at vække historien om Odin til live igen, og det er derfor ærgerligt, at den omfattende og grundige bog er noget uskarp i sin fokusering.

Lars Bjarke Christensen